

ALAKONDRE

Van culturele betekenis naar gezamenlijke verbeelding

Residencyplan Suriname | Ontwerpend en artistiek onderzoek naar identiteit, herinnering en collectiviteit

Illustratie van het beoogde maakproces en de gezamenlijke verbeelding.

1. Aanleiding en artistiek vertrekpunt

Mijn ontwerppraktijk vertrekt vanuit de overtuiging dat cultuur, geschiedenis en dagelijkse gebruiken niet alleen onderwerpen zijn om over te vertellen, maar ook bronnen voor het ontwerpen van vorm, functie en betekenis. Tijdens mijn studie aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst onderzocht ik deze gedachte in mijn afstudeerproject Transnationaal Instituut Suriname. <https://rasart.nl/TIS/#project>. Ik ontwierp een instituut op het historische terrein van Fort Zeelandia in Paramaribo, met Gebouw 1790 en de overblijfselen daarvan als specifieke ontwerplocatie. Het gebouw bracht programma's samen rond erfgoed, ontmoeting, debat en uitwisseling en legde een verbinding tussen stad, rivier en de beladen geschiedenis van de plek.

In dat onderzoek vertaalde ik culturele referenties naar architectonische ideeën. De kalebas, lokale palmbomen en de alakondre-kraal inspireerden de vorm, ruimtelijke organisatie en betekenis van het ontwerp. Mijn vraag was hoe de culturele eigenheid van Suriname richting kan geven aan hedendaagse architectuur, zonder cultuur te reduceren tot decoratie of een vaststaand beeld van het verleden.

Het afstudeerproject was daarmee niet alleen een gebouwt ontwerp, maar ook een onderzoek naar de verhouding tussen architectuur, herinnering en maatschappelijke betekenis. De plek vroeg om een ontwerp dat de aanwezige geschiedenis niet uitwist, maar tegelijk ruimte biedt aan hedendaags gebruik, ontmoeting en nieuwe interpretaties. Die spanning tussen bewaren, veranderen en opnieuw betekenis geven vormt ook een vertrekpunt voor ALAKONDRE.

Een verwante benadering blijkt uit het Monument voor HELDERHEID (2021) in Rotterdam, waarvan ik het ontwerp zelfstandig ontwikkelde. Ook hierin vertaalde ik een persoonlijk verhaal naar een kunstwerk in de openbare ruimte.

Met ALAKONDRE wil ik deze onderzoekende ontwerpbenadering verder ontwikkelen. De stap is van het ontwerpen van een gebouw of monument naar een gezamenlijk artistiek proces waarin bewoners zelf betekenis geven aan hun leefomgeving en die betekenis vertalen naar materiaal, beeld en object.

ALAKONDRE

2. Wat ik wil onderzoeken en ontwikkelen

De alakondre-kraal verwijst voor mij niet alleen naar veelkleurigheid, maar ook naar een geschiedenis van uitwisseling en toe-eigening. Europese glaskralen, waaronder kralen uit Venetië, circuleerden vanaf de vroegmoderne tijd in handelsnetwerken tussen Europa, West-Afrika en de Amerika's. Die handel was verbonden met het koloniale systeem en de trans-Atlantische slavernij. In Suriname kregen kralen vervolgens betekenissen binnen lokale culturele praktijken die niet tot hun oorspronkelijke handelsfunctie te herleiden zijn. De roman **De glasmaakster** van Tracy Chevalier vormt een literair aanknopingspunt om de Europese productie van glaskralen te verkennen; de historische route en de Surinaamse betekenissen wil ik tijdens het onderzoek verder verdiepen. Zo staat de alakondre-kraal in ALAKONDRE voor een gelaagde geschiedenis én voor de manier waarop verschillende onderdelen samen een nieuw geheel kunnen vormen.

ALAKONDRE onderzoekt hoe persoonlijke verhalen, herinneringen en culturele betekenissen van bewoners kunnen worden vertaald naar individuele kunstobjecten en vervolgens kunnen samenkomen in een gezamenlijke artistieke verbeelding van Suriname. De alakondre-kraal vormt daarbij de rode draad: ieder onderdeel heeft een eigen karakter en betekenis, maar krijgt ook betekenis door de verbinding met andere onderdelen.

De Residency vindt plaats in Paramaribo, Moengo en Frederiksdorp. Op elke locatie wil ik samen met maximaal twintig deelnemers onderzoeken wat hun woonomgeving voor hen betekent. Welke plekken, gebruiken, gebeurtenissen, landschappen, gebouwen of verhalen zijn belangrijk? Wat willen bewoners bewaren, opnieuw interpreteren of doorgeven? De deelnemers bepalen zelf welke verhalen zij willen delen. Zo ontstaat ruimte voor uiteenlopende perspectieven, zonder dat één verhaal de hele gemeenschap vertegenwoordigt.

De keuze voor drie locaties maakt het mogelijk om uiteenlopende sociaal-ruimtelijke omstandigheden naast elkaar te onderzoeken. De stedelijke omgeving van Paramaribo, de eigen lokale context van Moengo en de historische en landschappelijke omgeving van Frederiksdorp worden niet vooraf in één kader geplaatst. De betekenis van iedere plek wordt juist onderzocht vanuit wat bewoners zelf benoemen en belangrijk vinden. Zo blijft het onderzoek open voor verschillen binnen en tussen de locaties.

De beschilderde kalebas is het gemeenschappelijk vertrekpunt voor het maakproces. Iedere deelnemer ontwikkelt een eigen object waarin een herinnering, persoonlijke betekenis of kenmerk van de leefomgeving wordt verbeeld. Kleur, patroon, vorm en materiaal worden onderzocht als middelen om verhalen zichtbaar te maken. Wanneer dat beter bij het verhaal past, is er ook ruimte voor andere materialen en technieken, zoals textiel, hout, klei of plantaardige materialen.

Het object is daarbij geen illustratie die achteraf bij een verhaal wordt gezocht. Het maken zelf is onderdeel van het onderzoek: deelnemers proberen uit hoe een herinnering kan worden vertaald in kleur, ritme, textuur, patroon, vorm en materiaal. In gesprekken en experimenten kan de eerste betekenis veranderen of zich verdiepen. De artistieke uitkomst ligt dus niet vooraf vast; zij ontstaat in de wisselwerking tussen het verhaal, het materiaal en het maakproces.

De individuele objecten worden uiteindelijk met elkaar verbonden tot een gezamenlijke alakondre-kralenketting. Daarmee onderzoek ik hoe een collectief werk kan ontstaan zonder de eigenheid van de afzonderlijke bijdragen uit te wissen. De verhalen achter de objecten worden, met toestemming van de deelnemers, vastgelegd. Per locatie ontstaat een publicatie waarin de teksten en beelden van de kunstwerken elkaar aanvullen.

De centrale onderzoeksvraag luidt: Hoe kunnen persoonlijke verhalen en culturele betekenissen van bewoners uit Paramaribo, Moengo en Frederiksdorp worden vertaald naar individuele kunstobjecten en vervolgens worden samengebracht tot een gezamenlijke artistieke verbeelding van de diversiteit en verbondenheid binnen Suriname?

ALAKONDRE

3. Visie op de lokale context en sociaal-ruimtelijke dynamiek

Suriname is gevormd door een gelaagde geschiedenis van kolonialisme, migratie, culturele ontmoeting en de aanwezigheid van verschillende gemeenschappen. Die geschiedenis is niet alleen terug te vinden in archieven en monumenten, maar ook in taal, rituelen, materialen, dagelijkse gebruiken en de manier waarop mensen hun woonomgeving gebruiken en betekenis geven. In mijn afstudeeronderzoek beschouwde ik de multiculturele samenleving als een dynamisch geheel: gevormd door het verleden, maar voortdurend in ontwikkeling en gericht op de toekomst.

Voor mij is de lokale context daarom geen decor waarbinnen een ontwerp wordt geplaatst. De sociaal-ruimtelijke werkelijkheid ontstaat ook door de verhalen, gewoonten, relaties en dagelijkse praktijken van bewoners. De gebouwde omgeving en de openbare ruimte dragen sporen van geschiedenis, maar worden steeds opnieuw gebruikt, geïnterpreteerd en toegeëigend. Ik wil onderzoeken hoe bewoners die betekenissen zelf benoemen en hoe ze beeldend kunnen worden vertaald.

De drie locaties bieden verschillende vertrekpunten, die tijdens de Residency samen met lokale deelnemers en partners nader worden bepaald. In Paramaribo kan de relatie tussen stadsgeschiedenis, hedendaags leven en persoonlijke herinneringen aan bod komen. In Moengo staat centraal welke betekenis bewoners zelf verbinden aan hun omgeving en gemeenschapsleven. In Frederiksdorp kunnen de verhalen en herinneringen die deelnemers relevant vinden voor hun leefomgeving en geschiedenis richting geven aan het onderzoek. Dit zijn voorlopige onderzoekslijnen, geen vooraf vastgelegde conclusies.

Ik wil de locaties niet behandelen als uitwisselbare voorbeelden van één Surinaamse identiteit. Juist verschillen, persoonlijke herinneringen en soms uiteenlopende interpretaties zijn onderdeel van het onderzoek. Deelnemers worden mede-makers: zij kiezen wat zij delen en hoe zij dit verbeelden. De rol van mij als ontwerper is om het proces artistiek te begeleiden, mogelijkheden van materiaal en beeldtaal te onderzoeken en de afzonderlijke bijdragen zorgvuldig samen te brengen.

De beoogde deelnemers bestaan uit jongvolwassenen van 18 tot en met 30 jaar en volwassenen van 30 jaar en ouder. Door verschillende leeftijden en ervaringen bijeen te brengen, kan worden onderzocht hoe herinneringen en betekenissen worden doorgegeven, gedeeld of juist verschillend geïnterpreteerd. Deelname betekent niet dat iemand namens een hele groep spreekt: iedere bijdrage blijft persoonlijk en vrijwillig. Verhalen worden alleen vastgelegd en gepubliceerd met toestemming van de betreffende deelnemer.

Deze benadering sluit aan bij de gedachte uit mijn afstudeerproject dat erfgoed niet alleen gaat over wat behouden of gerestaureerd moet worden, maar ook over wat mensen waardevol vinden en op welke manier het opnieuw betekenis kan krijgen. ALAKONDRE benadert cultuur daarom niet als een vaststaand bezit, maar als iets dat mensen in het heden interpreteren en samen verder vormgeven.

ALAKONDRE

4. Werkwijze, resultaten en langetermijnvisie

Per locatie is een werkperiode van ongeveer vier weken voorzien. De eerste week staat in het teken van kennismaking en het verzamelen van verhalen en associaties. In de tweede week onderzoeken deelnemers materialen, kleuren, patronen en eerste beeldideeën. In de derde week werken zij hun objecten uit en worden de bijbehorende verhalen vastgelegd als zij daarmee instemmen. In de vierde week worden de werken afgerond, gedocumenteerd en voorbereid op de gezamenlijke presentatie. De precieze invulling wordt afgestemd op de lokale context, deelnemers en samenwerkingspartners.

De aanpak combineert luisteren, gezamenlijk reflecteren en zelfstandig maken. In de eerste fase verzamel ik verhalen en associaties zonder deelnemers naar één vooraf bepaalde uitkomst te sturen. Vervolgens vertalen we die inzichten naar beeldende proeven en materiaalonderzoek. Tijdens het maken bespreek ik met deelnemers hoe vormkeuzes hun verhaal ondersteunen of veranderen. Ik begeleid het artistieke proces en de samenhang tussen de objecten, terwijl de deelnemers zeggenschap houden over de inhoud en de manier waarop hun eigen bijdrage wordt verbeeld.

De beoogde resultaten zijn drie lokale verzamelingen kunstobjecten, een gezamenlijke alakondre-kralenketting, een publicatie per locatie met persoonlijke verhalen en beelden, en documentatie van het artistieke proces. De resultaten van Paramaribo, Moengo en Frederiksdorp worden samengebracht in een gezamenlijke tentoonstelling in Suriname. Een reizende presentatie is een mogelijke vervolgstap, afhankelijk van beschikbare middelen, locaties en partners.

De Residency past in mijn langetermijnvisie om mijn architectonische ontwerppraktijk verder te ontwikkelen op het snijvlak van architectuur, vormgeving en participatieve kunst. Ik wil blijven onderzoeken hoe culturele betekenissen kunnen doorwerken in vorm, materiaal en gebruik, maar ook hoe het ontwerpproces zelf ruimte kan geven aan de kennis en verbeeldingskracht van anderen. ALAKONDRE vormt daarin een volgende stap: van een ontwerp dat culturele referenties interpreteert naar een gezamenlijk proces waarin bewoners zelf vorm en betekenis ontwikkelen.

Mijn betrokkenheid bij collectief Zuidtopia vormt een aanvullende context voor deze ontwikkeling. Binnen een collectieve praktijk waarin ontmoeting, culturele activiteiten en deelname van bewoners belangrijk zijn, zie ik mogelijkheden om ontwerp en artistieke verbeelding te verbinden aan de leefwereld van mensen. De Residency biedt ruimte om een werkwijze te verdiepen die niet alleen een eindobject oplevert, maar ook aandacht heeft voor het proces, de uitwisseling en de verhalen die eraan ten grondslag liggen.

Met ALAKONDRE wil ik een artistieke methode ontwikkelen die ook na de Residency bruikbaar blijft: zorgvuldig luisteren naar lokale verhalen, deze samen met deelnemers vertalen naar materiële vormen en de resultaten presenteren zonder de verschillen tussen mensen glad te strijken. Zo kan het project bijdragen aan nieuwe gesprekken over identiteit, herinnering, erfgoed en verbondenheid, en aan mijn verdere ontwikkeling als architect en ontwerper.

Lloyd E. Muskiet, MArch

Architect | CreoleCad

Architectenregistrernr. 1.031101.007